

Dette eksemplar bedes tilbakelevert Stortingets kontor når saken er behandlet av Stortinget.

Dokument I.

(1938)

Skrivelse fra fylkesmann Gabrielsen til Justisdepartementet angående de norsk—finske handelsavtaler.

I henhold til anmodning fra herr ekspedisjonschef Platou skal jeg tillate mig å uttale:

Såvidt jeg i telefonen forstod ønsker det ærede departement i nærværende tilfelle å høre min mening om hvilken betydning den norsk-finske handelsavtale og de dertil knyttede tilleggsavtaler har for Finnmark.

Hvad selve handelstraktaten angår, kan jeg vanskelig svare derpå uten nærmere undersøkelser. Jeg vet at det i sin tid blev hevdet at den i første rekke hadde betydning for den norske skibsfart på Finnmark. Den sjøværts-forbindelse mellem Finnmark og de finske ishavssteder er relativt liten, men tonnasjemessig sett har vel den finske havn ved Petsamo et betydelig større anløp av norske skib enn Finmarkshavnene år om annet har av finske båter. Det er særlig den norske «Hamburger-rute» som anløper Petsamo når tilstrekkelig stort vareparti er anmeldt.

Hvad dernæst tilleggs-avtalene til handelsavtalen angår, skal bemerkes at slik som bestemmelsene om grensehandelen mellem Nord-Norge og de finske kommuner: Petsamo, Enari, Utsjoki og Enontekis var utformet i tilleggsprotokollen av 11 november 1930, I punkt 2, vilde de norske tollbestemmelser antagelig etterhvert blitt mer eller mindre illusoriske for store deler av dette og muligens også de tilstøtende fylker, likesom en stadig større del av befolkningen i grenseherredene vilde overført all sin handel til finsk side og i stadig stigende utstrekning søkt å skaffe sig inntekter ved salg av varer som de tollfritt innførte fra Finland. Jeg vil i denne forbindelse henvise til vedlagte opgave over de varer som i 1935, 1936 og 1. halvår 1937 tollfritt er innført over tollstasjonene i Sør-Varanger. Som det sees viser

opgaven en uhyggelig fremgang og denne kan kun forklares ved at en meget stor del av industribefolkningen på Kirkenes og Bjørnevattn etterhvert gikk over til å kjøpe praktisk talt alle sine forbruksartikler på finske side — likesom der kom motorskøiter til Elvenes fra forskjellige steder i fylket — ihvertfall så langt vest som fra Honningsvåg — og lastet tollfrie varer som blev båret fra Boris Gleb til Elvenes. Det er overfor mig blitt påstått at slike varer skal være omsatt helt sydover i Nordland fylke — uten at jeg dog nu kan dokumentere riktigheten herav. Lignende forhold som i Sør-Varanger er om ennu i mindre utstrekning opstått i Polmak og Karasjok.

Foruten de betydelige tolltap landet på denne måte led, og den meningsløse konkurranse de norske handelsinteresser i disse distrikter var utsatt for, medførte ordningen etter min opfatning dessuten en meget alvorlig fare for vårt land ut fra rent nasjonale hensyn.

Jeg vil tillate mig å citere et par avsnitt av en uttalelse fra chefen for Varanger betaljon — oberstløytnant Os — datert 8 mars 1937:

. . . Med den snøgge voksteren som veggnettene no har havt og framleis vil få endå meir her, vil den noverande skipnaden med den «lille grensehandel» etter kvart suga ut landsluten i stendig aukande krinsar. Alt no skal det t. d. vera hotell i Vadsø som forsyner seg med visse vareslag, t. d. kaffi og sukker, over den tollfrie grensa i Polmak. Den frie tumleplassen for spionar vert auka i tilsvarende mun . . .

. . . Av ålmenne nasjonale grunnar har eg alltid med største samhug fylgt arbeidet til å få eit anna stell på det umåtelege misbru-

ket som etter kvart har gripe um seg med denne grensehandelen som det no er beintfram ein fåre for landsluten. Eg ser ikkje på dette spørsmålet anten frå einsidig militær- eller handelsstanssynstad. Det at ein stor lut av folket i ein so nasjonalt blanda landslut som Aust-Finnmark, serleg Sør-Varanger, Nesseby og Polmak, vert dregen over til nett det grannelandet som vi nasjonalt set er nøydde å stå sterkast på vakt mot, det er ei sak som spanar vidt utover tronge handelsstandsinteressor . . .

. . . Det er fyrst og fremst norske borgarar som misbrukar ei handelsavtale som einast skulde vera til beste for fatige og trengjande grensebuvarar både på norsk og finsk side. Ein kann beint fram ikkje anten venta eller krevja at Finland skal stå ferdig til å brigda eller gje slepp på fyremunar med ei handelsavtale av umsyn til at norske statsmakter ikkje rår med sine eigne borgarar. Det vil tvertimot berre auka hugen på finsk side til å leggja under seg mest råd er av eit folk med so veik statsstyring og so veik ei nasjonalkjensle.

. . . At det millom Boris-Glebfararne vil verta rop og misnøgje den fyrste tida er vel ventande. Det er alltid vanskar med å venda strauten. Men ei våt trøye må ein stundom ta for den skuld. Og di lenger ein drygjer, dess verre vert det. Den fyrste tida eg kom hit, var det ikkje rekna for god ferd å gå til Boris-Gleb etter varor. Ingen gjorde det med godt samvet. I karavaneferdene no om dagen er dei med frå alle samfundslag, frå verksarbeidaren til vellønte statstenestemannsfruor. Og dei skjemst ikkje for å tale um det eingong. Det er stor harme over nokre fatige lappar som burte i Jarfjord for nokre usle kronor har gøymt og løynt i månadsvis ein mann som dei alle mistenkte for å vera spion for framand makt. Men når dei, som helst skulde vera den nasjonale ryggrada i folkesetnaden her, er dei trottigaste både på kafeen og på krambuene i Boris-Gleb til å vinna inn nokre kronor på å umgå ein handelstraktat, so skal ein ikkje venta so mykje av dei finsk-russiske lappane som har denne

Boris-Glebprosesjonen for augo til kvar dag.» . . .

Jeg deler helt ut oberstløytnantens opfatning angående de ovenfor berørte forhold, og vil i denne forbindelse få fremheve at der ved den tilleggsavtale som den 21 juli 1937 blev gjort til den norsk-finske handelsavtale såvidt jeg kan forstå kun er satt en stopper for denne unaturlige, unødvendige og efter min opfatning nasjonalt sett utilstedelige handel i den utstrekning dette var strengt påkrevet. Ved avtalen er nemlig den egentlige norske grensebefolkning i den utstrekning det med rimelighet kan ansees påkrevet, åpnet fortsatt adgang til å nyte de fordeler som en naturlig grensehandel bør gi anledning til.

De strøk som nu ikke nyter godt av grensehandelsbestemmelsene ligger alle slik til at varekjøp der kan foregå lettere hos norske enn hos finske handelsmenn og der foreligger ingen saklig begrunnelse for at disse distrikters innvånere skal tilståes særlettelser som ikke blir tilstått alle andre innvånere av dette land. En almindelig tollfrihet for de norske grenseherreder, vilde sikkert medføre den sterkeste misnøie i de tilstøtende kommuner, hvor leveforholdene f. t. stort sett er meget vanskeligere enn i de egentlige grensekommuner.

I forbindelse med tilleggsavtalen til handelstraktaten blev det videre truffet bestemmelser om innførelse av grenseboerkort, for derved å få gjennomført en mer effektiv kontroll med all grensetrafikk. Denne ordning er også av vesentlig interesse for vårt land nu når der langs grensen her nord vokser op store industricentra med en befolkning som rekrutteres fra de forskjelligste fjerntliggende strøk.

Efter min opfatning vil det nu være i høi grad betenkelig å opgi de fordeler vi har opnådd ved tilleggsavtalen til handelsavtalen og jeg vil inntrengende henstille at man av hensyn til landsdelens og landets interesser godtar de vilkår som er satt for dens gjennomførelse, selv en midlertidig gjeninnførelse av de nærsagt lovløse tilstander som hersket før grensehandelen i Sør-Varanger blev regulert, vil kunne ha følger som det idag er vanskelig å ha full oversikt over.

Vadsø den 12 februar 1938.

(u) Gabrielsen.